

Stanislovas Moravskis

Fragmentas iš atsiminimų knygos „Keleri mano jaunystės metai Vilniuje“ Rašyta 1848 metų lapkritį Ustronės dvare

Elžbieta Miulerienė (mergautinė pavardė – Zakševskytė) buvo labai mažo ūgio ir tokių pat trumpų rankų bei kojų. Pati pasakojo, jog po daugelį metų trukusio nevaisingumo ji, prieš septynerius metus pirmą ir paskutinį kartą pagimdžiusi, staiga ėmė pilnėti. Bet tuomet, kai aš su ja susipažinau, matyt, jau buvo nustojusi tukti, nes nedaug kuo savo išvaizda skyrėsi nuo anos senos vengriško vyno statinės. Kai žiūrėdavau į ją einančią, man atrodydavo, jog matau besiritantį kamuolį, juo labiau kad trumpos, striukos kojos vertė ją žengti kuo smulkiausiai žingsneliais. Dėl nutukimo ir su tuo susijusio sunkumo judėti ji daugiau sėdėdavo, bet dėl trumpų kojų ir sėdėti nebuvo lengva. Visam laikui ir visų akivaizdoje ji buvo pusiau sėdinčios, pusiau gulinčios pozoje kanapos arba sofos kampe. Visa tai dėl pačios asmenybės išvaizdos nieko negalėjo stebinti ir šokiruoti. Dėl šios priežasties jos pėdos ir elegantiškų batelių padai visuomet būdavo atkišti tiesiog į pašnekovą, įsitaisiusį priešais pastatytame krėslė. Šio vaizdo monotoniją ji nuolatos suardydavo arba taisydama apatinius drabužius, arba suknelės klostėmis pridengdama koją, ir dėl to galėjai pamatyti ir jos kojas aptempusias kojines, ir stambias blauzdas, ir raiščius, ir kelius, o kartais – per jos išsiblašymą – ir kai ką daugiau. Regis, įsitraukusi į diskusiją, ji į tai absoliučiai nekreipia jokio dėmesio pabrėždama, jog jai svarbu vien jos protas, ne kūnas. Dėl tokio ekscentriško moters abejingumo ir išsiblašymo žiūrovas negalėjo būti abejingas. Ne todėl, kad tat viliojo arba kurstė vyro smalsumą (nes, mano nuomone, jos metai jau buvo nebe tie), bet todėl, kad tasai abejingumas buvo originalus ir atrodė labai natūralus, neapsimėtinis. Jos veidas buvo nedidelis, bet storas, baltas, akys žydros, bet viena iš jų blizgėjo kiek mažiau, nors žvaira nebuvo, todėl atrodė, kad viena su kita netiko į porą. Nosis maža, smaila. Plaukai šviesūs, gražus. Bendra Miulerienės išvaizda buvo imponuojanti, griežta – dėl balso, kuris prieš jos pačios valią buvo kažkoks įsakmus, besąlygiškas. Be to, ji gana daug rūkė. Nuolatos jai padavinėdavo nosinę. Nesąmoningai ar tyčia (nes kas gi čia moterį perprasti gali) savo nosinę, tabokinę arba raktelius taip nukisdavo, jog nuolatos, norėdama juos surasti, vartydavosi po sofą (tai į vieną, tai į kitą pusę), šitaip kovodama su savo suknia, ir taip atkakliai, kaip jau buvę aprašyta.

Vyras visa tai matė, priimdavo kaip *įvykusį faktą* ir žiūrėjo tokiu pat abejingu, kaip ir mes, žvilgsniu. Labai retai ir nepiktai iš viso to pasišaipydavo. Tik vienintelė jos kambarinė, sena ir garbinga panelė Pranciška, suodina, bet labai pamaldi mergina, tada, kai viešėdavo patys artimiausi bičiuliai, paduodama jai nosinę, kartais pasipiktinusi sakydavo: „Jeigu Dievas leistų, Tamsta jiems viską parodytum“. Dėl to visas vaizdas darydavosi tik dar komiškesnis.

[Elžbieta Zakševskytė-Miulerienė (Elžbieta ze Zakrzewskich Müllerowa, ? – po 1844) – žymių Vilniaus šokių ir karnavalų namų Vilniuje (Vokiečių gatvėje) savininkė, garsėjusi ir kaip „moteris-filosofė“. Pastarąjį faktą Stanislovas Moravskis nuolat švelniai pašiepdavo. Beje, ponios Miulerienės žentas – pats kompozitorius Stanislovas Moniuška.

Šį trumputį aprašymą Moravskio kūrybos tyrėjai vadina vienu sėkmingiausių šio rašytojo kūryboje. Į lietuvių kalbą šį tekstą vertė Reda Griškaitė].